

N:o 24.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till ändrad lydelse af 74 § regeringsformen; gifven Stockholms slott den 24 januari 1890.

Under återopande af bifogade i statsrådet förda protokoll, vill Kongl. Maj:t härmed till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framlägga följande

förslag till ändrad lydelse af 74 § regeringsformen.

§ 74.

Konungen ege ej magt att fordra någon annan gärd, till utförande af ett uppkommet krig, än det sammanskott af födande varor, som uti en landsort kan blifva erforderligt till krigsfolks underhållande under tåg eller marsch, när de särskilda orter, der detta tåg sker, icke förmå trupperna med nödigt uppehälle förse. Denna gärd skall dock genast med penningar af statsmedlen de levererande betalas efter de fastställda markegångspris och med förhöjning deruti till hälften af deras belopp. Den må icke äskas för trupper, som å någon ort blifva förlagda, eller under krigsrörelser nyttjas, då trupperna böra utur dertill samlade magasin eller förråd med deras behof varda försedde.

Finnes nödigt, att andra grunder än de nu sagde varda faststälde i fråga om anskaffandet för krigsbehof af hästar, fordon, födande varor, tillfälligt arbetsbiträde och dylikt, gälle derom hvad af Konungen och Riksdagen samfäldt stadgas.

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

O S C A R.

Aug. Östergren.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden,
hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott fredagen den 24 januari 1890,

i närvaro af:

Hans excellens herr statsministern friherre ÅKERHIELM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve LEWENHAUPT,
Statsråden: friherre VON OTTER,
WENNERBERG,
friherre PALMSTIERNA,
friherre VON ESSEN,
ÖSTERGREN,
GROLL,
WIKBLAD.

Statsrådet friherre Åkerhielm anmäldes vara af sjukdom hindrad
att komma tillstädes.

15.

Departementschefen, statsrådet Östergren anförde i underdånighet:
»I nådig proposition af den 28 december 1888 föreslog Eders
Kongl. Maj:t Riksdagen att antaga förslag till lagar angående skyldighet
för enskilde att fullgöra requisitioner till krigsbehof och att till krigs-

bruk afstå hästar och fordon; och sedan Riksdagen i skrifvelse den 8 maj 1889 anmält, att frågan jemlikt 63 § regeringsformen förfallit, har Eders Kongl. Maj:t vid föredragning i statsrådet af berörda riksdags-skrifvelse den 24 i sistnämnde månad förordnat, att skrifvelsen skulle öfverlemnas till justitiedepartementet för vidtagande af den åtgärd, chefen för samma departement kunde anse nödig.

Af lagutskottets öfver propositionen afgifna utlåtande och af den inom Riksdagens kamrar i ämnet hållna öfverläggning har jag inhemtat, att många och starka röster höjt sig emot lagförslagets antagande utan föregående grundlagsändring. Lagutskottet yttrade nemligen: att då den i 74 § regeringsformen, såsom ett undantag från det allmänna stadgandet i 73 § samma lag, Konungen medgifna rätt att fordra gård till utförande af ett uppkommet krig skulle genom de föreslagna lagarne ändras och utsträckas, samt bestämmelsen i 73 § afsåge icke allenast att Konungen ej må utan Riksdagens samtycke utkräfva några pålagor eller gårdar, utan jemväl att sådant Riksdagens samtycke ej finge sträckas längre än Riksdagens bevillningsrätt i allmänhet tillåte, funne utskottet, att lagförslagen icke utan föregående grundlagsändring kunde af Riksdagen antagas, hvarför utskottet hemställde, att propositionen icke måtte af Riksdagen bifallas. Denna hemställan gillades af Andra Kammaren; men inom Första Kammaren segrade en annan mening, enligt hvilken grundlagen ansågs icke lägga hinder i vägen för lagförslagets antagande.

Det lagutskottets utlåtande, för hvars innehåll jag nyss redogjort, hvilat ytterst på det antagande, att lagförslagen om hästanskaffning och requisitioner för krigsbehof medgåfvo rätt till utskrifning af sådana bevillningar, som uppräknas i 60 § regeringsformen och enligt 61 § samma lag skola utgöras endast till slutet af det år, under hvars lopp ny bevillning blifver af Riksdagen fastställd. Så vidt jag kunnat finna, upptogo emellertid lagförslagen icke några pålagor eller gårdar, hänförliga till de i 60 § uppräknade titlar; och vid sådant förhållande lärer det icke genom hvad utskottet anfört vara ådagalagdt, att hinder för lagförslagets antagande af grundlag möter;

men *då* en motsatt mening gjort sig gällande inom Riksdagens Andra Kammare;

då flere af de Riksdagens ledamöter, som yttrat sig i frågan, ansett önskligt vara, att det förmenta hindret genom grundlagsändring undanrödjes;

och *då* det ur militär synpunkt funnits vara af synnerlig vigt, att en mera tidsenlig requisitionsrätt, än den redan i 74 § regeringsformen

medgifna, varder stadgad; anser jag lämpligt, att till sistnämnda paragraf fogas ett tillägg, som undanrödjer de formella betänkligheter, hvilka till äfventyrs kunna inom Riksdagen fortfarande göra sig gällande emot antagande af nödiga och nyttiga lagar om requisitionsrätt i krigstid.

Jag hemställer därför, att Eders Kongl. Maj:t måtte i proposition till Riksdagen föreslå, att åt 74 § regeringsformen gifves följande ändrade lydelse:

»Konungen ege ej magt att fordra någon annan gård, till utförande af ett uppkommet krig, än det sammanskott af födande varor, som uti en landsort kan blifva erforderligt till krigsfolks underhållande under tåg eller marsch, när de särskilda orter, der detta tåg sker, icke förmå trupperna med nödigt uppehälle förse. Denna gård skall dock genast med penningar af statsmedlen de levererande betalas efter de fastställda markegångspris och med förhöjning deruti till hälften af deras belopp. Den må icke äskas för trupper, som å någon ort blifva förlagda, eller under krigsrörelser nyttjas, då trupperna böra utur der till samlade magasin eller förråd med deras behof varda försedde.

Finnes nödigt, att andra grunder än de nu sagde varda fastställda i fråga om anskaffandet för krigsbehof af hästar, fordon, födande varor, tillfälligt arbetsbiträde och dylikt, gälle derom hvad af Konungen och Riksdagen samfäldt stadgas.»

Chefen för landtförsvarsdepartementet, statsrådet friherre Palmstierna yttrade:

»Lika med statsrådet och chefen för justitiedepartementet har jag efter den utgång, frågan om antagande af de s. k. requisitions- och hästanskaffningslagarne vid sistlidne riksdag erhöi, ansett nödigt, att förslag till ändring i regeringsformen förelägges Riksdagen; och har jag ej heller någon erinran att göra mot den affattning af det tillänkta grundlagsbudet, som justitieministern föreslagit.

Jag anser mig emellertid böra erinra, att Eders Kongl. Maj:t, vid underdånig föredragning den 24 maj 1889 af Riksdagens skrifvelse i ämnet, funnit godt förordna, att de utarbetade lagförslagen skulle öfverlemnas till den s. k. fältförvaltningsreglementskomitén med anmodan till densamma att deröfver afgifva yttrande; och utbeder jag mig, sedan det sålunda infordrade utlåtandet numera till Eders Kongl. Maj:t inkommit, att i detta sammanhang få i korthet redogöra för dem af komiténs anmärkningar, som synas mig af beskaffenhet att vid en framtida omarbetning af lagförslagen böra föranleda ändring i densamma.

Frånsedt några mindre betydande sådana, hvilka i rent formelt afseende riktas mot lagförslagets text, äro dessa anmärkningar egentligen tre, af hvilka två beröra förslaget till lag angående skyldighet för enskilde att fullgöra requisitioner för krigsbehof och en förslaget till lag angående skyldighet för enskilde att till krigsbruk afstå hästar och fordon.

Den ena af de båda förstnämnda anmärkningarna har till ändamål att söka få den tunga, landet genom antagandet af den s. k. requisitionslagen måste underkasta sig, så vidt möjligt jemnt fördelad på landets olika delar. Komitén erinrar i detta afseende om den öfverläggning i ämnet, som vid sistlidne riksdag förekom inom Andra Kamraren, och förmäler sig komitén för sin del anse hinder icke möta att, hvad angår så väl hela landet under den tid, då mobiliseringen pågår, som ock de delar deraf, hvilka under krigets fortgång icke direkt beröras af detsamma, låta bestämmelser uti lagförslagen inflyta, hvilka skulle göra requisitionsrättens utöfvande mindre betungande för de landsändar, som närmast deraf träffas, än som skulle blifva fallet, derest lagförslagets nuvarande föreskrifter i nämnda hänseende bibehållas. Komitén föreslår i sådant syfte, att landet redan under fred, på sätt af Eders Kongl. Maj:t bestämmes, indelas i requisitionsområden, att dervid hänsyn toges så väl till de särskilda landsdelarnes tillgångar som till landets administrativa indelning och arméns förläggning, samt att denna indelning i allt, utom hvad angår sjelfva krigsskådeplatsen, för hvilken enligt komiténs åsigt några requisitionsrätten inskränkande bestämmelser icke lämpligen kunna gifvas, lägges till grund för utgörandet af sådana requisitioner, som ej till följd af sin egen beskaffenhet måste på ett trängre område fördelas.

Den andra af ofvannämnda anmärkningar mot den s. k. requisitionslagen afser sättet för bestämmandet af den vederbörande för fullgjord requisition tillkommande ersättning. Hvad särskildt angår sjelfva krigsskådeplatsen, der varuprisen ofta öfver höfvan stegras, auser komitén markegångstaxan, som enligt lagförslaget i regeln skulle ligga till grund för nämnda ersättningsbelopp, föga lämpa sig för detta ändamål. Komitén föreslår därför, att för requisitioner å krigsskådeplatsen ersättningen skall utgå i enlighet med särskild taxa, der sådan finnes af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande för orten utfärdad, och att i öfrigt, oafsedt vissa särskildt uppräknade undantagsfall, det som enligt lagen reqvireras skall ersättas till fulla värdet efter gångbart pris, dock ej under det reqvirerades värde enligt markegångstaxan, der pris å ar-

bete eller varor af sådan beskaffenhet som det requirerade finnas deri upptagna.

Hvad slutligen den s. k. hästanskaffningen angår, är komiténs ofvan af mig omnämnda anmärkning rigtad mot det förhållande, att den nämnd, hvilken skulle hafva att inom de olika kommunerna uttaga det antal hästar, som det vid krig skulle åligga kommunerna att anskaffa, enligt lagförslagets nuvarande lydelse skall utses först vid krigstillfälle. Komitén förmenar onödig tidsutdrägt såsom följd häraf kunna vid mobilisering uppkomma och anser derjemte, att, derest nämnden redan under fred utses, den skall kunna med mera omsorg utvälja de hästar, som måste uttagas, hvarförutom, för den händelse nämnden ständigt, jemväl under en långvarig fred, finnes till, lagens blifvande bestämmelser antagas skola lättare vinna ingång i folkmedvetandet och dymedelst kunna utan svårare slitningar vid behof komma till användande.

Som jag redan antydt, anser jag dessa komiténs anmärkningar böra föranleda lagförslagets omarbetande i de delar, som af anmärkningarna beröras, och skulle jag för min del icke tveka att tillstyrka obetingadt godkännande af de båda anmärkningar, som afse landets indelning i requisitionsområden och ändrad tid för utseende af den nämnd, som enligt förslaget till den s. k. hästanskaffningslagen har att uttaga det antal hästar, hvilka det åligger vederbörande kommuner att vid krig anskaffa. Hvad särskildt förstnämnda anmärkning angår, torde en indelning af landet i requisitionsområden, sådan som komiterade föreslagit den, böra verka derhän, att requisitioner komma att med större likformighet träffa landets samtliga inbyggare; och då några militära olägenheter af mera afsevärd beskaffenhet icke synas mig kunna blifva en följd af en dylik anordning, torde anmärkningen så mycket hellre böra godkännas, som den obenägenhet mot lagförslaget med dess ovanliga och på grund af sakens beskaffenhet hårda bestämmelser, hvilken, enligt hvad jag befarar, inom Riksdagen förefinnes, derigenom torde kunna i viss mån minskas.

Jemväl i fråga om sättet för ersättningsbestämmande har jag redan på grund af de anmärkningar, som under sistlidne riksdag i detta afseende framstälts, ansett den s. k. requisitionslagen böra underkastas omarbetning. Att dervid, på sätt komitén föreslagit, låta ersättningen för å krigsskådeplatsen requirerade varor blifva beroende af en utaf administrativ myndighet på förhand utfärdad taxa, synes mig emellertid ej väl öfverensstämma med de normer för ersättningsbestämmande, som i likartade fall inom andra lagstiftningsområden gjort

sig gällande; och ehuru det är uppenbart, att de ovanliga förhållanden, under hvilka statens rätt att mot ersättning tillgodogöra sig enskild egendom på grund af requisitionslagen skulle komma till användande, måste betinga en och annan modifikation af nämnda grundsatser, anser jag dock desamma böra bilda utgångspunkten äfven för de bestämmelser i detta ämne, som måste i requisitionslagen intagas.

Då det emellertid lärer vara för tidigt att redan nu, innan genom förändring af grundlagen tillfälle bereds att få en lagstiftning om den s. k. requisitionsrätten till stånd, skrida till en omarbetning af lagförslaget, saknar jag anledning att vid detta tillfälle i detalj redogöra för de föreskrifter, som jag, beträffande den viktiga frågan om sättet för ersättningens bestämmande, anser böra i lagförslaget inflyta.

För närvarande inskränker jag mig alltså till att, i enlighet med hvad jag förut yttrat, i underdånighet tillstyrka bifall till det af justitieministern framställda förslag».

Statsrådets öfrige ledamöter instämde i hvad föredraganden hemstält;

och behagade Hans Maj:t Konungen härtill lemna bifall samt förordna, att till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning skulle aflåtas nådig proposition af den lydelse, bil. litt. G till detta protokoll utvisar.

Ex protocollo

Carl Boheman.